

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

Mål nr

meddelad i Stockholm den 26 september 2003

T 2176-03

KLAGANDE

A. W.

Ombud, tillika biträde enligt rättshjälpslagen:

advokaten P. F.

MOTPART

R. H.

Ombud, tillika biträde enligt rättshjälpslagen:

advokaten B. E.

SAKEN

Umgänge med barn

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätt, avd. 3, dom den 29 april 2003 i mål T 4568-02

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut i huvudsaken.

Vad Högsta domstolen har beslutat om inhibition av hovrättens beslut skall inte längre gälla.

För det biträde P. F. lämnat A. W. i Högsta domstolen fastställs ersättning enligt rättshjälpslagen till tjugofemtusenettjuttiofyra (25.173) kr, varav 18.391 kr avser arbete, 6.105 kr tidspillan och 677 kr utlägg.

För det biträde B. E. lämnat R. H. i Högsta domstolen fastställs ersättning enligt rättshjälpslagen till trettiovtåusentrehundraio (32.309) kr, varav 22.914 kr avser arbete, 8.880 kr tidspillan och 515 kr utlägg.

YRKANDEN I HOVRÄTTEN

A. W. har yrkat att Högsta domstolen fastställer tingsrättens domslut i huvudsaken.

R. H. har bestritt ändring.

Högsta domstolen har den 12 juni 2003 beslutat att hovrättens beslut angående umgänge för tiden till dess hovrättens dom vunnit laga kraft tills vidare inte får verkställas.

DOMSKÄL

Enligt 6 kap. 15 § första stycket föräldrabalken skall ett barn ha rätt till umgänge med en förälder som det inte bor tillsammans med. Umgänget är alltså i första

hand till för barnet och det är barnets intressen och behov som skall vara avgörande (se prop. 1997/98:7 s. 114). Detta framgår också av 6 kap. 2 a § föräldrabalken, där det föreskrivs att vid avgörande av alla frågor som rör bl.a. umgänge barnets bästa skall komma i främsta rummet. I den paragrafen klargörs vidare att det vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall fästas avseende särskilt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna samt att risken för att barnet utsätts för övergrepp, olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa skall beaktas.

Med utgångspunkt i barnets bästa – vari även barnets grundläggande rättigheter enligt 6 kap. 1 § föräldrabalken, såsom rätt till omvårdnad, trygghet och en god uppfostran, måste vägas in (jfr prop. 1997/98:7 s. 47 och NJA 1998 s. 675) – skall i det enskilda fallet barnets behov av umgänge med en förälder som det inte bor tillsammans med vägas mot de risker för barnet som ett sådant umgänge kan vara förenat med.

I rättsfallet NJA 1995 s. 727 hade Högsta domstolen att pröva huruvida umgänge skulle vägras med hänsyn till risken för att ett barn skulle bli olovligen bortfört. Domstolen uttalade i det sammanhanget att det måste föreligga en mera konkret fara för riskens förverkligande för att den skall påverka bedömningen av umgägesfrågan och att en annan ordning inte skulle vara väl förenlig med den betydelse som i lagstiftningen tillmätts barnets behov av umgänge med en förälder som inte är vårdnadshavare. Det anförda måste gälla även när – som i detta mål – prövningen gäller huruvida umgänge skall vägras med hänsyn till risken för att ett barn far illa.

A. W. har motsatt sig att R. H. alls får umgås med J. på den grunden att det finns risk att J. far illa. Som stöd för denna ståndpunkt har A. W. åberopat att R. H. genomgår snabba personlighetsförändringar och växlingar i sitt humör samt att han uppträder aggressivt, saknar verklighetsuppfattning och inte har förmåga att se till J.s behov. Dessa förhållanden kan enligt A. W. leda till att J. skadas psykiskt och att J.s behov av omvårdnad inte blir tillgodosett. Hon har vidare påstått att R. H. uppvisat ett trafikfarligt beteende och att detta kan leda till att J. skadas fysiskt.

R. H. har invänt att det inte föreligger någon konkret risk för att J. skulle fara illa om han tillerkänns umgänge med henne och att orsaken till hans tidigare beteende är att han omedelbart efter separationen från A. W. och under den pågående vårdnads- och umgängesutredningen mådde dåligt. Han hade också påverkats av att han i juni 2001 oförskyllt var med om en trafikolycka med dödlig utgång.

Familjerättssekreteraren G. H., som gemensamt med en annan familjerättssekreterare genomfört vårdnads- och umgängesutredningen, har hörts som vittne i Högsta domstolen. Hon har bekräftat att R. H. under utredningstiden och i anslutning därtill genomgått hastiga personlighetsförändringar samt att han uppvisat svängningar i humöret och bristande förmåga till koncentration under en längre tidrymd än en dryg timme. Hon har vidare uppgivit att hon inte ifrågasätter R. H.s engagemang i J. och att han inte uppvisat något avvikande beteende vid de samtal med honom som senast förekommit. Hennes bedömning är att ett gängse umgänge är direkt olämpligt. Om skyddat umgänge med kontaktperson skall förevara, bör det begränsas till kortare tid än de tre timmar som tidigare gällt så att R. H. kan koncentrera sig på J. och hennes behov under hela den tid umgänget pågår.

Utredningen i Högsta domstolen ger vid handen att det råder starka motsättningar mellan A. W. och R. H. och att A. W. känner en stark oro vid tanken att behöva lämna J. i R. H.s vård ens för en så kort tid som tre timmar i närvaro av kontaktperson.

Genom G. H.s vittnesmål får det anses utrett att R. H. under utredningstiden och i anslutning därtill uppvisat hastigt uppträdande personlighetsförändringar och svängningar i humöret samt att han vid en del av samtalen med familjerättssekreterarna haft svårt att koncentrera sig. Det inger också betänkligheter att den kontaktperson som anlätades av socialtjänsten under tiden den 9 februari – den 20 april 2002 avsåg sig uppdraget med omedelbar verkan efter umgängestillfället den 20 april 2002 på grund av R. H.s uppträdande.

De koncentrationssvårigheter och den bristande stresstolerans som R. H. uppvisat i samband med intervjuerna hos socialtjänsten torde emellertid till en del kunna förklaras med hans ovana vid situationen och detsamma kan sägas om hans svårigheter att uppträda behärskat när han haft hand om J. i närvaro av en – som han uppfattade det – kritisk kontaktperson. Till bilden hör också att R. H.s umgänge med J. under perioden juni – december 2001 synes ha fungerat utan anmärkning, varvid är att märka att umgänget innebar att J. vid några tillfällen bodde hos R. H. över natten utan att en kontaktperson var närvarande.

Som hovrätten har uttalat kan det inte råda något tvivel om att R. H. är mycket fäst vid J. och vill hennes bästa. Vad som genom utredningen i Högsta domstolen har kommit fram om hans personlighet talar visserligen för att det för närvarande

finns en konkret risk för att J. skulle kunna fara illa psykiskt vid ett gängse umgänge med honom. Risken kan emellertid motverkas genom att umgänget sker i begränsad omfattning under medverkan av en kontaktperson. Med hänsyn till J.s intresse av kontakt med sin far får det därför anses vara till hennes bästa att hon får umgås med R. H. så som hovrätten har bestämt. A. W.s talan skall således ogillas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Svensson, Regner, Blomstrand,
Lundius (referent) och Wersäll
Föredragande revisionssekreterare: Katarina Eriksson